

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Θεωρίες Γλωσσικής Ανάπτυξης

Ενότητα 1: Θεωρίες μάθησης της γλώσσας
(Piaget, Vygotsky)

Μαριάννα Κονδύλη

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η.

Σκοποί ενότητας

(εισαγωγική για την επεξεργασία επόμενων ενοτήτων)

- Να αναπτυχθούν βασικές (ιστορικές) υποθέσεις και εξηγήσεις για την ανάπτυξη και κατάκτηση της γλώσσας.
- Να γίνουν κατανοητές οι θεωρητικές και μεθοδολογικές προϋποθέσεις των θεωρήσεων.
- Να φανούν ομοιότητες και διαφορές των θεωρήσεων.
- Να αναδειχτεί η σχέση γλωσσικού και εξωγλωσσικού περιβάλλοντος.

Περιεχόμενα ενότητας

- Βασικές αρχές του κλάδου
- Μάθηση της γλώσσας
- Γλώσσα, νόηση, γνώση: Τα παραδείγματα των Chomsky, Piaget, Vygotsky, Bruner, Halliday

Βασικές αρχές του κλάδου

- Εμπλεκόμενες επιστήμες στη μελέτη της ψυχολογικής, γλωσσικής, ψυχογλωσσικής, κοινωνιογλωσσικής ανάπτυξης:
 - Ψυχογλωσσολογία,
 - Γλωσσολογία (η γλωσσολογία ως κλάδος της ψυχολογίας) – Chomsky,
 - Γνωσιακές επιστήμες – Fodor.

Υποθέσεις

- Το πώς αναπτύσσεται η γλώσσα μπορεί να δώσει απαντήσεις στο πώς αναπτύσσονται άλλοι τομείς της ανθρώπινης νόησης, για τους οποίους δεν έχουν δοθεί ακόμα απαντήσεις.
- Υποθέσεις που αφορούν την οντογένεση της γλωσσικής επικοινωνίας και της γλώσσας (κυρίως Vygotsky, Chomsky, Halliday, από διαφορετικές προοπτικές).

Η υπόθεση του Chomsky

- Η ιδιόζουσα υπόθεση Chomsky (γλωσσολογική και ψυχολογική): αν το ανθρώπινο ον είναι από τη φύση προικισμένο να επικοινωνεί γλωσσικά, τότε αυτή η βιολογική προδιάθεση είναι ένα σύνολο πληροφοριών σχετικά με το πώς είναι οι σχεδιασμένες οι ανθρώπινες γλώσσες (καθολικά χαρακτηριστικά).
- **Αξίωμα:** Από τη στιγμή που η γλώσσα ως μοντέλο είναι δυνατόν να «μαθευτεί» χωρίς συστηματική διδασκαλία (learnability), τότε πρέπει να υποθέσουμε ότι υπάρχει ένας έμφυτος μηχανισμός που πυροδοτεί την ανάπτυξη της γλώσσας.

Γενετική μετασχηματιστική γραμματική

- Γενετική μετασχηματιστική γραμματική (πώς κάθε γλώσσα γεννά τις προτάσεις της) –αργότερα θεωρία της κυβέρνησης και της αναφορικής σύνδεσης.
- Η γραμματική είναι τόσο η **θεωρητική περιγραφή του συστήματος της γλώσσας** όσο και η **γνώση που έχει κάθε άτομο για τη γλώσσα του**.
- Το μοντέλο οφείλει να είναι λιτό και συνοπτικό έτσι ώστε, με ελάχιστους κανόνες για τις διαφορετικές γλώσσες, να περιγράφει όλες τις δυνατές γλώσσες.

Μάθηση της γλώσσας

Μάθηση ή απόκτηση της γλώσσας

Βασικά ερωτήματα

- Τι είναι η γλώσσα;
- Διαφέρει η μάθηση της γλώσσας από τη μάθηση σε άλλους τομείς;
- Η γλώσσα μαθαίνεται ή κατακτάται;
- Πώς κατακτάται η γλώσσα;
- Πώς μαθαίνεται η γλώσσα;

Διαφορετικές ιστορικές θεωρήσεις σχετικά με την εκμάθηση της γλώσσας

- **«Επίκτητο» και «έμφυτο»**
(φιλοσοφικές και ψυχολογικές θεωρίες)
- Ο ρόλος του περιβάλλοντος:
Από τον συμπεριφορισμό στη νοησιαρχία

Εμπειριοκρατική Θεώρηση

- Εμπειριοκρατική Θεώρηση (επαγωγική μάθηση: οικοδόμηση γνώσεων με βάση τα περιβαλλοντικά ερεθίσματα χωρίς εκ των προτέρων οδηγίες για τη μορφή της γνώσης = **ΜΑΘΗΣΗ** της γλώσσας)
- Μπιχαβιορισμός (συμπεριφορισμός): τυπικός εκπρόσωπος ο Skinner.

Ορθολογιστική θεώρηση

- Ορθολογιστική θεώρηση (απαγωγική μέθοδος: διαδικασίες ανάλυσης της ομιλίας με βάση προκαθορισμένες κατευθύνσεις = **ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ** της γλώσσας:

Επιχείρημα:

- Η ομιλία του περιβάλλοντος από μόνη της είναι ελλιπής(αγραμματικότητα, κομπιάσματα, παύσεις κτλ.) και συνεπώς δεν μπορεί να αποτελέσει πρότυπο για τη δόμηση της γλώσσας στα παιδιά.

- Η γλώσσα μπορεί να μαθευτεί μόνο εφόσον τα παιδιά μπορούν να εξάγουν κανόνες από ελάχιστα δείγματα ομιλίας του περιβάλλοντος.

Νοησιαρχία

- Νοησιαρχία [ενεργός παρέμβαση του ανθρώπινου οργανισμού πάνω στα ερεθίσματα • οικοδόμηση γνώσεων που ξεπερνούν τα ερεθίσματα].

Γλώσσα, νόηση, γνώση

Υποθέσεις για τις σχέσεις ανάμεσα σε γλώσσα και νόηση:

- Ανεξαρτησία;
- Αιτιακή σχέση (η νόηση προηγείται της γλώσσας);
- Αλληλεξάρτηση;
- Οι υποθέσεις υπό το πρίσμα των ατομιστικών και των κοινωνικών/διυποκειμενικών προσεγγίσεων
 - Τα παραδείγματα των **Chomsky, Piaget, Vygotsky, Bruner, Halliday**

Chomsky

- Αυτονομία της κατάκτησης της γλώσσας (βλ. Γλωσσική ικανότητα- competence) από τις υπόλοιπες νοητικές διεργασίες.

ατομιστική προοπτική

Piaget

- Η μάθηση κατακτάται μέσα από την ενεργή παρέμβαση του υποκειμένου πάνω στο υλικό περιβάλλον.
- Παραγνώριση του κοινωνικού περιβάλλοντος = απλώς αλληλεπίδραση με άλλους.
- Η γλώσσα εκφράζει τις νοητικές διεργασίες (γλώσσα ως μέσο) και έπεται της νόησης.

 ατομιστική προοπτική

Vygotsky (1)

- Σε συμφωνία με τον Piaget, θεωρεί ότι τα παιδιά μαθαίνουν εξερευνώντας το περιβάλλον τους από τη στιγμή της γέννησής τους (κοινωνικός κόσμος).

Αλλά:

- Η γλώσσα αναπτύσσεται παράλληλα με τη σκέψη σε κοινωνικά περιβάλλοντα (και μόνο μέσα σε αυτά).

 Κοινωνικός/διυποκειμενικός χαρακτήρας της μάθησης.

Vygotsky (2)

- Ο ρόλος των ενηλίκων είναι καθοριστικός καθώς διαμορφώνουν τη μάθηση των παιδιών μέσα από τον προσανατολισμό στα νοήματα, τα σχόλια καθώς και με τις διάφορες ρουτίνες γλωσσικής επικοινωνίας.
- Η γλώσσα ως εργαλείο της νοητικής δραστηριότητας.

Vygotsky (3)

- Η μετάδοση της κουλτούρας, η ανάπτυξη της σκέψης και η συνεπαγόμενη μάθηση οφείλονται στη **χρήση της γλώσσας** για την αλληλεπίδραση ανάμεσα σε ανθρώπους.
- Η αποτελεσματική μάθηση δεν μπορεί να συμβεί παρά με την **αλληλεπίδραση** ανάμεσα σε άτομα με διαφορετικά επίπεδα γλωσσική, γνωσιακή, επικοινωνιακή ικανότητας.

Vygotsky (4)

- Με άλλα λόγια, τα άτομα που βρίσκονται σε ένα «ανώτερο» επίπεδο γνώσης και οι «μεσολαβητές» - που συνήθως είναι οι εκπαιδευτικοί, αυτοί που επιλέγουν και διαμορφώνουν τις εμπειρίες μάθησης- αποτελούν τη σκαλωσιά (**scaffolding**) για να μεταβεί η/ο εκπαιδευόμενη/-ος στο επόμενο στρώμα γνώσης, κάτι παραπάνω από τη γνώση που θα μπορούσε να κατακτήσει χωρίς τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού (**Ζώνη εγγύτερης ανάπτυξης - Zone of Proximal Development**).

Vygotsky (5)

- Αυτή η κοινωνιο-αλληλεπιδραστική προσέγγιση δίνει έμφαση στη σχέση ανάμεσα σε εκπαιδευτικό, εκπαιδευόμενο/-η (με το γλωσσική του ανάπτυξη) και το αντικείμενο της μάθησης. Το κατάλληλο πλαίσιο μάθησης είναι ο συνδυασμός της διδασκαλίας, των στρατηγικών μάθησης και η παρουσία εμπειριών που έχουν πραγματικό νόημα για τον/την εκπαιδευόμενο/-η.

- Σημειωτικές διεργασίες

 κοινωνική (διυποκειμενική) προοπτική

Bruner (1)

- Αναγνωρίζει ότι υπάρχει σε όλα τα άτομα μια βιολογικής προέλευσης ικανότητα (LAD/μηχανισμός γλωσσικής κατάκτησης) (πρβλ. Chomsky) που τα προδιαθέτει να χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να επικοινωνούν.
- Αυτή όμως η ικανότητα είναι απολύτως **πολιτισμική** εφόσον για ασκήσουμε αυτή την έμφυτη ικανότητα χρειάζεται να αλληλεπιδράσουμε με τους άλλους προκειμένου να «κοινοποιήσουμε ιδέες». Έτσι, η γλώσσα (φωνολογία, γραμματική, σημασιολογία και ομιλιακά ενεργήματα) γίνεται μέσο για την ερμηνεία και τη ρύθμιση της κουλτούρας, ήδη από τη στιγμή που το βρέφος εισέρχεται στην ανθρώπινη σκηνή.

Bruner (2)

- Το προ-γλωσσικό βρέφος έχει προδιάθεση να κατακτήσει τον πολιτισμό μέσω της γλώσσας.
- Ο ρόλος των ενηλίκων είναι καθοριστικός, με την έννοια ότι αποτελούν υπόδειγμα (“γλωσσικοί καθοδηγητές”, μέσα από οικείες δραστηριότητες που συνεπάγονται πράξεις. [Σύστημα Υποστήριξης της Γλωσσικής Κατάκτησης, που συμπεριλαμβάνει το Μηχανισμό Γλωσσικής Κατάκτησης]).
- Το παράδειγμα του παιχνιδιού (οικείο, δραστηριότητα, κατανόηση, δομημένο, ανάπτυξη ηθικών προταγμάτων, κανόνες).

κοινωνική (διυποκειμενική) προοπτική

Halliday (1)

Συστημική Λειτουργική Γλωσσολογία (ΣΛΓ)

*«Μαθαίνω τη γλώσσα, μαθαίνω τον κόσμο,
μαθαίνω για τη γλώσσα».*

- Τα παιδιά μαθαίνουν τη γλώσσα μέσα στο περιβάλλον χρήσης της.
- Μαθαίνοντας τη χρήση της γλώσσας, μαθαίνουν ταυτόχρονα τους τρόπους δράσης, ύπαρξης και ερμηνείας της κοινότητάς τους.
- Μαθαίνουν επίσης πώς λειτουργεί η γλώσσα **(μεταγλώσσα)**

Halliday (2)

- Το γλωσσικό περιβάλλον και ο ρόλος των ενηλίκων
- Σε αντίθεση με τον Chomsky, θεωρεί ότι το γλωσσικό περιβάλλον είναι «πλούσιο», καλά δομημένο λεξικο-γραμματικά.
- Η λεξικογραμματική διαμορφώνει την εμπειρία (στη ΛΓ εγγράφονται οι τρόποι αντίληψης της εμπειρίας και η εμπειρία εγγράφεται στη ΛΓ).

Halliday (3)

- Η ανάπτυξη της γλώσσας στο βρέφος (**οντογένεση**) δείχνει πώς δομείται η γλώσσα.
 - Από την πρωτογλώσσα (λειτουργίες, όχι γραμματική) στη γλώσσα των ενηλίκων (**μεταλειτουργίες** και ΛΓ).
 - Διαλεκτική και διαλογική σχέση ανάμεσα σε γλώσσα, γνώση, μεταγλώσσα.
- διϋποκειμενική προοπτική της γλωσσικής ανάπτυξης**

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου της διδάσκουσας.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Μαριάννα Κονδύλη 2015.
«Θεωρίες Γλωσσικής Ανάπτυξης. Θεωρίες μάθησης της γλώσσας (Piaget, Vygotsky)». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/PN1547>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση, Όχι παράγωγα έργα, Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λπ., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

